

ПІБ: Худолій Анатолій Олексійович.

Науковий ступінь, звання: к. філол. н., доц.

Місце роботи: Національний університет “Острозька Академія”.

Посада: викладач факультету політико-інформаційного менеджменту.

Підготовка до війни в Афганістані та зовнішня політика американського президента Дж. Буша після подій 11 вересня 2001 року

У статті проаналізовано зовнішню політику американського президента Дж. Буша, зокрема його політику, спрямовану на розв’язання війни в Афганістані. Викладено основні аспекти його зовнішньополітичного курсу під час першого терміну перебування при владі. Виявлено основні стереотипи сприйняття зовнішньополітичних небезпек американським політиком. Співвіднесено політичні стереотипи та політичну діяльність Дж. Буша. Висвітлено особливості зміни зовнішньополітичного курсу та мотиви його політичної діяльності.

Ключові слова: зовнішня політика, безпека, тероризм, коаліція, війна.

Preparation to the War in Afghanistan and Foreign Policy of American President George Bush after September 11, 2001

Khudoliy Anatoliy Oleksiyovych

Kandidate Nauk Degree in Linguistics, Associate-Professor

The National University of Ostroh academy

Political Information Management Department

The article deals with analysis of foreign policy of the American President George Bush, especially the steps made to start war in Afghanistan. Main aspects of his policy during the first term of his presidency have been analyzed. Basic stereotypes as filters of foreign policy dangers have been distinguished. Political stereotypes have been correlated with political activity of George Bush. Peculiar features of the changed course in foreign policy and motifs of American president’s political activity have been highlighted.

Key words: foreign policy, danger, terrorism, coalition, war.

Стаття ґрунтується на низці праць у сфері зовнішньої політики США, в яких увагу зосереджено на аналізі осмислення політичної діяльності президента США Дж. Буша на Близькому сході.

Постановка проблеми. В умовах домінуючої ролі США набуває актуальності дослідження стереотипів та внутрішніх чинників, що впливають на політику американських президентів. Питання впливу стереотипних уявлень та настанов на формування уявлень політиків є взагалі не дослідженим, тому вагомим є можливість не тільки вивчення питання впливу настанов та стереотипів, але й прогнозування їхнього впливу на подальші кроки політиків, зокрема американських, наслідки дій яких відбиваються на діяльності багатьох країн Європи, Близького Сходу, Азії тощо.

Власне **актуальним** і раніше не досліджуваним виявляється аналіз чинників і стереотипних уявлень американського політика, нинішнього президента США Дж. Буша.

Зовнішню політику Джорджа Буша досліджувало чимало науковців як Росії так і України, які акцентували увагу на різних аспектах цієї проблеми [1; 2; 3; 4]. Однак його погляди та стереотипні уявлення, що суттєво впливали на формування зовнішньої політики по відношенню до Афганістану залишилися поза увагою науковців. Ми вбачаємо наше завдання у висвітленні зовнішньополітичної діяльності президента Дж. Буша та її втіленні за умов зміни політичних стереотипів, стратегії та формування нового політичного курсу США протягом 2001-2002 років, який прийшов на зміну політичній традиції протистояння з СРСР.

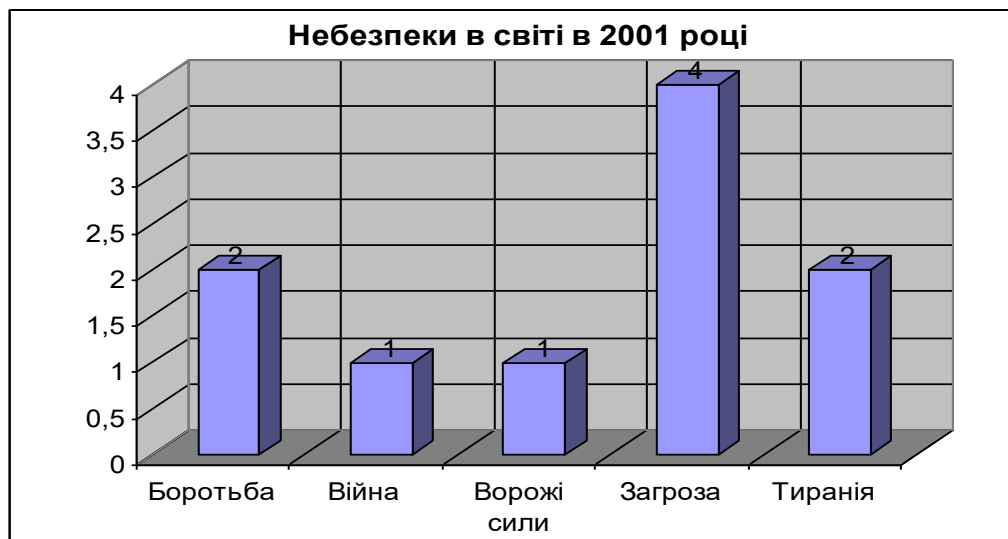
Метою даної статті є вивчення тих чинників, що сприяли формуванню уявлення президента Дж. Буша про Афганістан, його переконання у правомірності кроків, що привели до початку війни.

У статті переслідуються такі **завдання**:

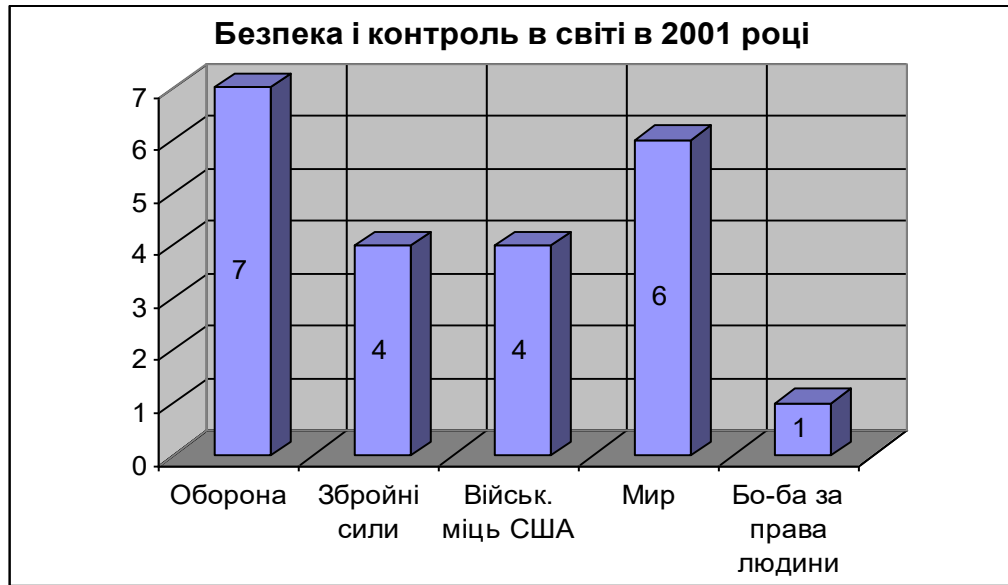
- Виявити та описати політичні погляди та переконання президента США Дж. Буша, що впливали на формування зовнішньої політики стосовно Афганістану;
- Порівняти політичні уявлення та стереотипи Дж. Буша та виявити динаміку зовнішньополітичних поглядів.

Аналізуючи виступи президента Дж. Буша в 2001 році, ми виявили, що ситуація в міжнародній політиці була спокійною у порівнянні з періодом холодної війни. Виступаючи перед Конгресом, президент зазначив, США будуть поширювати свої демократичні цінності, найвагомішою з яких є мир. Проте, для збереження миру США потребують сучасну зброю, підготовлені війська та чітку стратегію, щоб протистояти загрозам 21 століття. Загрози виникають як з боку терористів так і з боку диктаторів окремих країн, що розробляють зброю масового знищення. Для власного захисту Америка посилить ефективність ракетного захисту [Док. 1].

Таблиця 1.

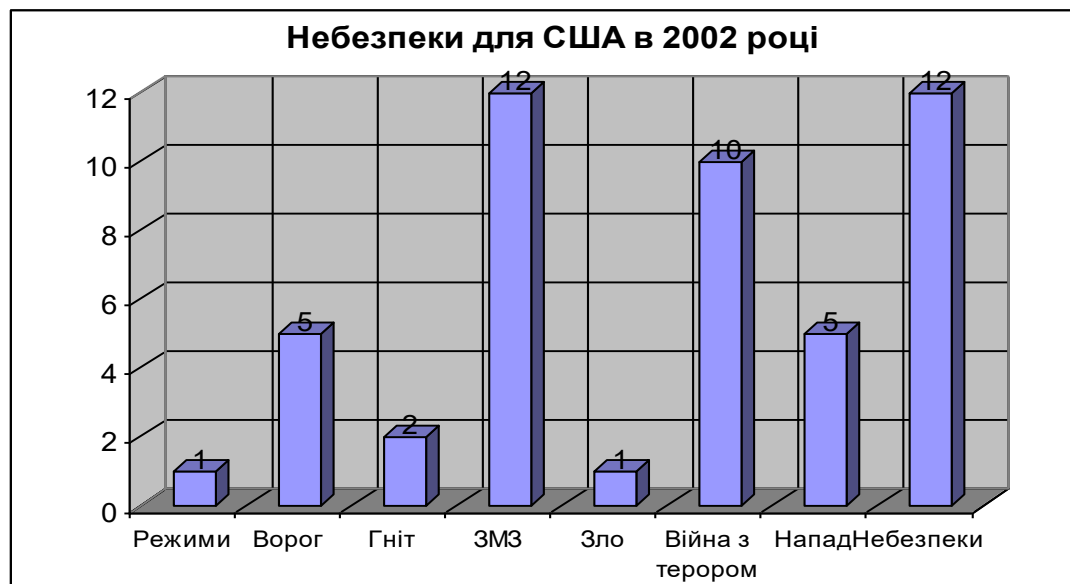
Виявлені поняття на позначення безпеки та контролю в світі засвідчують, що президент не бачить причин для хвилювання. Таблиця 2.

Президент попереджає, що США будуть підтримувати баланс сили на користь свободи. США захищатимуть свої інтереси та своїх союзників.

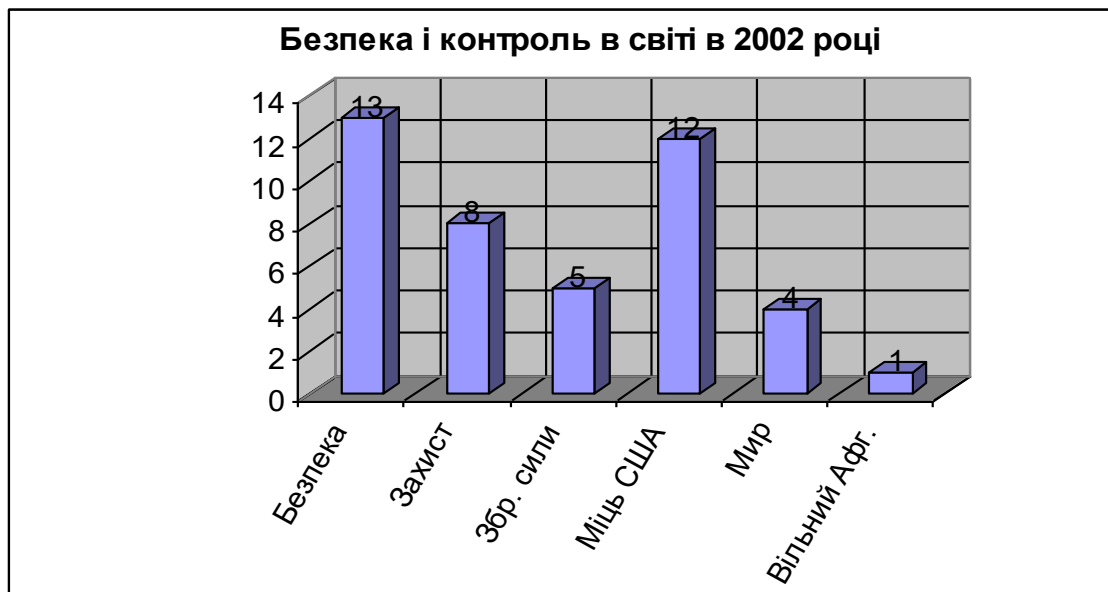
Ситуація у 2002 році змінилася, а до небезпек Дж. Буш відніс ЗБРОЮ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ (ЗМЗ), ВІЙНУ з терором, ВОРОГІВ, ГНІТ, РЕЖИМИ та ЗЛО. У порівнянні з попереднім, 2001 роком, кількість загроз збільшилася.

Таблиця 3.

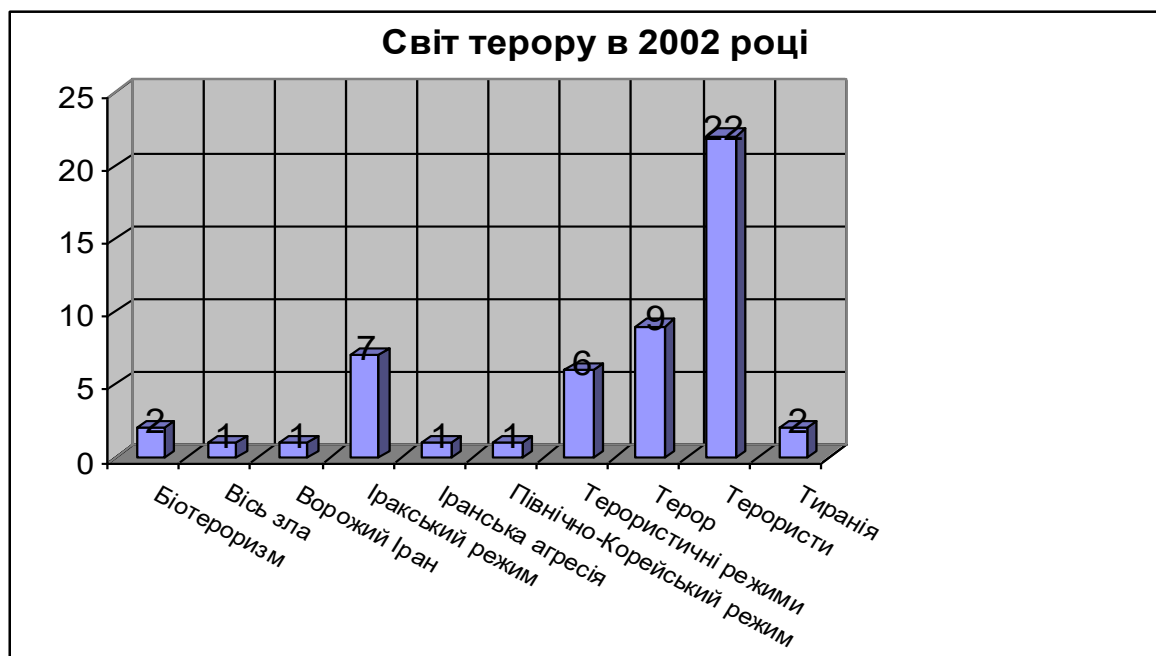
Іншим аспектом зовнішньої політики США у 2002 році виступає безпека і контроль в світі, репрезентовані поняттями БЕЗПЕКА, ВІЙСЬКОВА МІЦЬ, ЗАХИСТ, ЗБРОЙНІ СИЛИ, МИР, ВІЛЬНИЙ АФГАНІСТАН.

Таблиця 4.

Група понять ТЕРОРУ займає окреме місце у світосприйнятті Дж. Буша. Світ ТЕРОРУ охоплює такі поняття, як: ТЕРОРИСТИ, ТЕРОР, ІРАКСЬКИЙ РЕЖИМ, ТЕРОРИСТИЧНІ РЕЖИМИ, ТИРАНІЯ ТА БІОТЕРОРИЗМ, і на останньому місці - ВОРОЖИЙ ІРАН, ВІСЬ ЗЛА, ІРАНСЬКА АГРЕСІЯ та ПІВНІЧНО-КОРЕЙСЬКИЙ РЕЖИМ.

Таблиця 5.

Серед здобутків – створення коаліції для боротьби з тероризмом, зруйнування терористичних таборів і баз в Афганістані, звільнення країни від бруталного гніту. Президент Буш заявляє, що допоки існують тренувальні табори терористів, існуватиме небезпека, отже США та їхні союзники не стоятимуть осторонь.

Серед ключових завдань у зовнішній політиці – зруйнування терористичних баз і попередження наступних кроків терористів та режимів, що намагаються здобути хімічну, біологічну та ядерну зброю. Політику боротьби з терористами підтримує президент Пакистану Мушараф. Проте, якщо він відступить від цього курсу, то США будуть продовжувати розпочату боротьбу. Наступною метою США є контроль режимів, що підтримують терористів, до яких президент відніс Іран Північну Корею, Ірак та Афганістан. Закінчуючи промову, президент Буш зазначив, що США і надалі є оплотом свободи і справедливості в цілому світі, підтвердивши думку, що долю світу будуть вирішувати США, незважаючи на втрати і перешкоди [Док. 2].

Щоб отримати підтримку Близького Сходу у війні проти Афганістану, президент Буш змінив свою політику від політики невторчання у конфлікт на політику активної сторони, зацікавленої в мирному врегулюванні ізраїльсько-палестинського конфлікту. Він виступив із заявою, що мирну угоду можна укласти за умови створення демократичної Палестинської держави. Дж. Буш був першим американським президентом який виступив із пропозицією державотворення перед генеральною асамблеєю ООН 10 листопада 2001 року [6, с. 153].

Формування коаліції. Держсекретар К. Пауелл доклав усіх зусиль для створення коаліції для боротьби з тероризмом і підтримки військового захоплення Афганістану. Він зустрівся з принцом Саудом Ель Фейсалом, міністром закордонних справ Саудівської Аравії для того, щоб переконати його в підтримці боротьби з тероризмом. Саудівські араби передали інформацію по Осамі бен

Ладену, проте Ер Рійяд ігнорував вимоги США заморозити банківські рахунки підозрюваних саудівських фінансистів Аль Каеди без надійних доказів. Виявилося, що схильні до багатства саудівські араби були ладні купити та продати всі екстремістські організації, включно з Аль Каедою. Керівництво країни уклало домовленість, в обмін на власну безпеку, з релігійними фанатиками [5, с.116-123].

Щоб отримати підтримку Близького Сходу у війні проти Афганістану, президент Буш змінив свою політику від політики невтручання у конфлікт на політику активної сторони, зацікавленої в мирному врегулюванні ізраїльсько-палестинського конфлікту. Він виступив із заявою, що мирну угоду можна укласти за умови створення демократичної Палестинської держави. Джордж Буш був першим американським президентом який виступив із пропозицією державотворення перед генеральною асамблеєю ООН 10 листопада 2001 року [6, 2007 : 153]. Стоячи за трибуною Буш зазначив: “Ми працюємо очікуючи, що одного дня дві країни – Ізраїль і Палестина житимуть мирно разом у безпеці і з визначеними кордонами ” [7, 2001: A1].

Незважаючи на зусилля Америки, Близький Схід загалом був проти Американського захоплення Афганістану. Оман перший відмовив американцям у використанні баз, оскільки його сили були задіяні в військових тренуваннях з Британією. Катар був проти війни і відмовив Вашингтону у використанні своїх аеродромів. Єгипет підтримав військові дії США проти Афганістану. Як тільки війна почалася, посол Єгипту в США, Набіл Фахмі, виразив “надзвичайно позитивне ” враження від американських спроб “не вбивати цивільних ” [8, с. 1].

Багато близькосхідних країн погодилося з точкою зору США на війну в Афганістані, але не більше. На зустрічі міністрів закордонних справ Ліги Арабських Націй, вони заперечили тезис Осами бен Ладена про те, що

він говорив від імені всіх арабів чи Ісламу. Водночас, вони попередили, що поширення війни на будь-яку арабську країну порушить хиткий мир і підірве підтримку Вашингтону проти Афганістану. Це був тонкий натяк на захоплення Іраку [6, с. 154].

Зовнішня політика США кардинально змінилася в політичній орієнтації щодо певних народів, зважаючи на їхній власний інтерес. Для майбутньої військової операції Пакистан був ключовою країною, зважаючи на його географічні розташування, оскільки він межував з Афганістаном. Проблема полягала в тому, що Ісламабад був прихильником ізольованого режиму в Кабулі. Пакистан, насправді, допомагав руху Талібан захопити країну. З 2 мільйонами афганських біженців на його території як наслідок радянського захоплення країни, а потім і громадянської війни, Ісламабад мав мотивацію для того, щоб завербувати Талібан, який би навів лад у країні охопленій хаосом. Переконати військового режим Первеза Мушарафа в тому, щоб він відмовився від своєї минулої сили і опори було дуже ризикованою справою, навіть якби це вдалося, оскільки ісламські терористи могли спрямувати свою лють проти пакистанського генерала. А США військового режим Пакистану був конче необхідним для війни в Афганістані [6, с. 154]. Політичні радники Буша доклали чимало зусиль, щоб переконати генерала Мушарафа. Пізніше, президент Буш довірив держсекретарю провести зустріч один-на-один з метою добитися дипломатичних поступок [9, с. 342].

Америка погодилася на внесення поправок до конституції країни з метою продовжити перебування на посаді президента генерала Мушарафа ще на 5 років і надати йому повноваження контролювати парламент, а вразі необхідності і розпустити його. У цьому випадку американський прагматизм переважив принцип демократичні принципи у вирішенні питань, що супроводжували захоплення Іраку [6, с. 155]. Пакистанський уряд виступив у зговорі з США проти своїх минулих союзників, що тепер правили Афганістаном. Це був тверезий розрахунок, який мав дві причини. Перша полягала в тому, що були очевидні наміри США скинути

уряд в Ісламабаді, коли б Мушараф відмовився допомагати американцям, і друга – усвідомлення Пакистаном, що Талібан спричиняв проблеми в самому Пакистані [10, с. 292]. Пакистан віддав у розпорядженні США дві бази – Пасні та Джейкобабад для захоплення Афганістану.

Переслідуючи свої цілі Вашингтон працював над покращенням стосунків між Пакистаном та Індією. В червні 2002 року, Президент Буш втрутився у конфлікт навколо Кашміру, що слугував основною причиною непорозумінь між двома країнами. США вдалося добитися поступок від обох країн у вирішенні цього питання. З часом, потік ісламських бойовиків з Пакистану, що перетинали кордон в контрольованій Індією зоні Кашміру, припинився. Напруження трішки спало, і обидві країни відійшли від межі готовності розпочати війну через конфлікт, що стало дипломатичним проривом для Вашингтону і позитивним наслідком кампанії США в центральній Азії.

Західний сусід Афганістану, Ісламська Республіка Іран поставилася позитивно до намірів США розпочати війну в Афганістані, оскільки концепція ворог мого ворога - мій друг пригасила ненависть до американців в Ірані. Іран вважав Афганістан, керований Талібаном, своїм ворогом, оскільки міліція Талібану, в якій домінували суніти, замордувала багатьох фарсі-мовних шіїтів-мусульман в Афганістані, які і культурно і релігійно було пов'язані з Іраном. Окрім того, Талібан закривав очі на контрабанду наркотиків через кордони Афганістану. Пристрасть до героїну серед іранської молоді стала серйозною проблемою в Ірані [6, с. 155].

Центрально-азійський союз. Після згоди Москви на вторгнення у так звану російську прикордонну територію, США попали на центрально-азійську територію. Напад Буша мав на меті геостратегічне вирівнювання з тимчасовими американськими базами для розміщення американських сил під час ведення війни.

Три країни межували з Афганістаном – Туркменістан, Узбекистан та Таджикистан, з яких Узбекистан був найважливішим, оскільки він прямо

підтримував анти-талібський опір з боку Північного Альянсу. Узбекистан, якого піддавали критиці за тортури мусульманських бойовиків, тепер отримав від Вашингтону незвичні похвали, за якими стояли прагматичні розрахунки. Перед подіями 11 вересня Вашингтон обговорював угоду з авторитарним урядом в Ташкенті щоб той дозволив ЦРУ застосовувати безпілотні літаки для збору розвідувальної інформації над Афганськими базами Аль Каеди. Взамін, зелені берети взялися тренувати урядові війська для ведення війни з ісламськими бойовиками. З узбецької території розвідувальне агентство здійснювало таємну діяльність для збору інформації про Талібан. Війна з тероризмом покращила американо-узбецькі стосунки. США отримали в своє розпорядження Карші-Ханабадський аеродром, відомий американським пілотам під назвою К-2. З початку ведення бойових дій, США розмістили близько 1000 вояків десятої гірської дивізії на території країни як трамплін для інтервенції в Афганістан. Президент Карімов цінував допомогу США, оскільки він зіткнувся з небезпекою з боку Ісламського Руху Узбекистану (ІРУ), бойової мусульманської групи. Оскільки діяльністю цієї групи керували з території Афганістану, то вона б постраждала, якби Талібан зазнав поразки, що було плюсом для Карімова і це було вагомою причиною для союзу зі США [6, с. 156].

Таджикистан був на боці Москви. Пошматований громадянською війною в 1990-х, Таджикистан повністю, економічно та політично, покладався на Москву щоб вижити. Тому, співпраця з Вашингтоном залежала від згоди Москви. І слово замовлене Путіним Душанбе, додало йому балів і прихильності Буша, який вважав Путіна дружнім в той час. Американські літаки здійснювали польоти заправку та військові операції з території Таджикистану.

Третьою країною в центральній Азії був Туркменістан, допоміг США встановити контакти з шіїтськими таджиками. Туркменістан, як і Узбекистан, слугував наземним мостом для гуманітарної допомоги ООН спустошеному Афганістану під час війни [6, с. 157].

Казахстан і Киргизстан, які не межували з Афганістаном, також приєдналися до союзу центрально-азійських народів, співпрацюючи з США з тією самої причини – отримати важіль впливу від занадто тісних об'ємів Кремля. Казахстан дозволив польоти над своєю територією під час війни. Для того, щоб підсилити антитерористичну діяльність, Казахстан підписав план п'ятирічної співпраці з Вашингтоном у вересні 2005 року [6, с. 157]. Киргизстан відкрив свої злітні смуги для американських літаків щоб підтримати атаки коаліції на Афганістан.

Американське перебування в центральній Азії носило захисний характер. Інтервенція Америки була швидка, та вона відбивала потребу могутніх народів убезпечити себе від неспокійних країн.

Отже, поставивши перед собою мету – розпочати війну в Афганістані, Дж. Буш заручився підтримкою близькосхідних країн, фінансовою та військовою підтримкою сил НАТО, країн-сусідів, що частково полегшило тягар війни та зменшило моральний тиск на США. Вагомим чинником впливу на політичну діяльність президента виявився стереотип ворога, який уособлювали терористи з Аль Каеди та Талібану. Терористи здійснили напади на США, а відплата, як вважав Дж. Буш, є справедливим кроком.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в дослідженні впливу зовнішніх чинників на політичний курс США після війни в Афганістані.

Література

1. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія. – К.: Знання, 2007. – 309 с.
2. Егорова-Гартман Е. Игры в солдатики. Политическая психология президентов. – М.: Группа компаний “Николо М.”, 2003. – 336 с.
3. Лебедева М.М. Мировая политика. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 365 с.

4. Рукавишников В.О. Холодная война, холодный мир. Общественное мнение в США и Европе о СССР / России, внешней политике и безопасности Запада. – М.: Академический проект, 2005. – 864 с.
5. Gold Dore. Hatred's Kingdom: How Saudi Arabia Supports the New Global Terrorism. – Washington, D.C.: Regnery Publishing, 2003. – 309 p.
6. Henriksen, Thomas H. American power after the Berlin Wall. – New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2007. – 250 p.
7. Bumiller Elisabeth. “A Nation Challenged: The president; All Must Join Fight Against Terror, Bush Tells U.N., ” / New York Times, November 11, 2001. – P. A1.
8. Carter Tom. “Diplomat Says Egypt Backs Bush in Handling of War on Terrorism, ” / Washington Times, November 9, 2001. – P. 1.
9. Mann James. Rise of the Vulcans: The History of Bush's War Cabinet. – New York: Viking, 2004. – 426 p.
10. Tanner Stephen. Afghanistan: A Military History from Alexander the Great to the Fall of the Taliban. – New York: Da Capo Press, 2002. – 351 p.

Промови

1. Док 1. Address Before a Joint Session of the Congress on Administration Goals, February 27, 2001, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29643>.
2. Док. 2. Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union, January 29, 2002, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29644>.